

УДК 330.341:637.1/3

ЕКОНОМІЧНИМ ВІДНОСИНАМ ПАРТНЕРІВ МОЛОЧНОГО ПІДКОМПЛЕКСУ – НАЛЕЖНУ ОБГРУНТОВАНІСТЬ

І.Б.Золотих, старший викладач

Миколаївський державний аграрний університет

Розглянуто сучасний стан розвитку взаємовідносин партнерів молокопродуктового підкомплексу, виявлено існуючі у цієї сфері недоліки і запропоновано основні напрями їх усунення.

Рассмотрено современное состояние развития экономических взаимоотношений партнеров молокопродуктового подкомплекса, выявлены недостатки, существующие в этой сфере, и предложены основные направления их устранения.

В агропромисловому комплексі України важливе місце належить молокопродуктовому підкомплексу, який забезпечує населення необхідними продуктами харчування. На жаль, їх споживання є вкрай низьким і становить 48,2% від норми. Тому дослідження питань, пов'язаних з функціонуванням молокопродуктового підкомплексу, є актуальним.

Вказана проблема протягом останніх років знаходиться в центрі уваги дослідних робіт таких вчених, як: Белкіна Е.Н., Дудар Т.Т., Ільчук М.М., Кочкін П.П., Левчук Н., Мельник І.О., Пожидаєва Е.С., Поліщук М.П., Савицька В.П., Рухтурак М.В., Шевельова С.О., Юдін В.С. та інші.

Однак питання, пов'язані з організацією економічних відносин партнерів молочного підкомплексу, все ж залишаються недостатньо

вивченими. Тому дослідження сучасного стану справ у цієї сфері та розробка практичних рекомендацій щодо вдосконалення економічних відносин є метою даної статті.

Успішне функціонування підприємств молочної промисловості значною мірою залежить перш за все від рівня розвитку скотарства. Слід сказати, що за роки реформування аграрної економіки країни в структурі загального обсягу виробництва молока в ній зросла питома вага продукції, виробленої особистими селянськими господарствами, тоді як частка молока сільськогосподарських підприємств значно знизилась. Зокрема, в 2004 році у всіх категоріях господарств Миколаївської області виробництво молока досягло 444,9 тис. т, а в селгоспідприємствах — 42,9 тис. т, що менше, наприклад, рівня 1990 р. відповідно на 40,2 і 92,7%. У результаті частка селгоспідприємств за цей проміжок часу скоротилася з 78,6% за 1990 р. до 9,6% у 2004р., або в 8,2 раза. Зрозуміло, що питома вага інших виробників молока за вказані 14 років зросла в 4,2 раза.

Причин відмічених змін у виробництві молочної продукції в Україні — чимало, але основні з них є наступні:

- по-перше, відсутність в АПК належного паритету цін. За останні роки зростання цін на електроенергію, сільськогосподарську техніку, паливно-мастильні матеріали тощо дуже значно випереджають зростання цін на сільськогосподарську продукцію;
- по-друге, переробні і торговельні підприємства монопольно встановлюють закупівельні ціни, які за своїми розмірами не забезпечують виробникам молока навіть відшкодування витрат на виробництво. У результаті в багатьох господарствах його виробництво є збитковими;
- по-третє, різке скорочення державної підтримки і подорожчання кредитних ресурсів, які призвели до руйнування виробничого потенціалу тваринництва, переходу до примітивних технологій, заснованих на великих витратах ручної праці і високій собівартості ними виробленого молока;
- по-четверте, занепад племінної справи, у результаті якого

господарства вимушені або закуповувати дуже дорогих племінних корів за кордоном, або значно погіршувати породний склад свого молочного стада, що, звичайно ж, дуже негативно відображається не тільки на його продуктивності, а і якості та собівартості продукції.

Певною мірою усуненню вказаних проблем, на наш погляд, сприятиме удосконалення економічних відносини сільгосподаровиробників з переробними підприємствами. Одним із заходів у цьому плані є створення крупних регіональних формувань, функціонуючих на кооперативних або корпоративних засадах. У цьому плані на увагу заслуговує, наприклад, досвід російських компаній, як: “Вімм-Білл-Данн”, “Петмол”, “Пермьмолоко” та інших. Компанія “Вімм-Білл-Данн” за останні 3 роки домоглася перебороти спад на фермах і залучити собі додаткових постачальників молока. З кожним господарством укладається договір про розвиток молочного скотарства на взаємовигідній основі. Компанія закуповує сучасні устаткування для доїння, охолодження, зберігання й обліку виробництва молока на фермах. Устаткування при цьому передається на умовах лізингу терміном на 8 років, а сільгоспідприємства розраховується за нього молоком.

Другий напрям цієї компанії у розвитку власної сировинної зони — кормова база. Застарілий парк машин не дозволяє господарствам вчасно зібрати і зберегти врожай кормових культур. Тому компанія також закуповує кормозбиральні комбайни, оплата за які також здійснюється поставками молока. Не відмовляє підприємство своїм господарствам і в грошовій підтримці під час посівної і збиральної компаній, у відновленні високопродуктивного молочного стада, у навчанні кадрів. При цьому “Вімм—Білл—Данн” веде жорсткий контроль витрат на виробництво продукції.

Проте, слід вказати, у цьому випадку іноді виникає загроза захоплення такою компанією основної сировинної зони, що може призвести до занепаду малих молочних підприємств і монополістичного диктування цін виробникам молока [2].

Для України представляє інтерес і досвід західних країн світу, зокрема США, де ще в 1948 був прийнятий закон “Про товар-

но-кредитну корпорацію” (ТКК), що діє і до цього дня. Найважливішою формою діяльності ТКК є програми кредитування під заставу товарів, які дозволяють виробникам отримувати короткостроковий кредит під майбутній урожай, оцінений за державними заставними цінами, наданні цього ТКК підтримує попит, купуючи молоко за встановленими законом мінімальними цінами. Це молоко йде потім на виробництво сиру, масла і сухого молока. Значна частка купленої ТКК продукції експортується. Другим методом підтримки попиту США стали продовольчі талони для малозабезпечених верств населення. Виплати держави за цією програмою досягають 25 млрд. доларів на рік. Окрім цього, тут діє програма шкільних сніданків і обідів для дітей із малозабезпечених сімей. Все це в комплексі підвищує попит і ціни на молоко. Конгресом США на цю програму виділяється близько 4,5 млрд. доларів на рік. Система державного регулювання, що діє, істотно змінила весь АПК США і особливо його молочний сектор [1].

Деякі кроки у цьому напрямку робляться на Миколаївщині. У першу чергу це стосується ЗАТ “Лакталіс-Миколаїв” та ЗАТ “Баштанській сирзавод”. Вони надають господарствам своїх сировинних зон в рахунок продукції, що поставляється ними, обладнання для доїння корів, первинної обробки і зберігання молока, а також техніку для заготівлі кормів.

Важливою складовою економічних відносин між партнерами молоко-продуктового підкомплексу є встановлення обґрунтованих за своїм розміром закупівельних цін на молочну сировину, яка закуповується заводами у сільгосп підприємств.

У цьому плані, на нашу думку, заслуговує на увагу досвід підприємств Ленінградської області (Росія). Тут оплату молочної сировини здійснюють не за сортність, а відповідно за рівень якості і безпеки (вмісту білка, жиру, термостійкості, щільності, бактерійного обсіменіння і соматичних клітин). Закупівельна ціна має такий вигляд:

$$Ц = Ц_б \cdot К_ж \cdot К_б \cdot К_щ \cdot К_з,$$

де: $Ц$ — закупівельна ціна;

$К_ж$ — відношення фактичного вмісту жиру (в %) до базис-

ного (3,4%);

Кб — відношення фактичного вмісту білка (в %) до базисного (3,0%);

Кщ — відношення щільності фактичної до щільності базисної (1030кг/м³);

Кз — коефіцієнт зниження ціни залежно від товарного сорту молока.

Для другого сорту він дорівнює 0,9. Для несортового він становить 0,8, а для молока з кислотністю від 21 град. — 0,4.

Порядок розрахунку розглядається і затверджується на Раді директорів молочного заводу, в яку входять і керівники сільгоспідприємств. Даний порядок розрахунку фіксується в їх двосторонній угоді. Перехід до такої системи цін призвів до значного підвищення якості молока, що здавалося на переробку, і тільки за 10 місяців господарства Ленінградської області отримали додатково 54,6 млн. рублів [3].

На увагу заслуговує досвід Баштанського сирзавода, який встановлює закупівельні ціни, виходячи з вмісту в молоці білка і жиру. Молоко вважається базисним із жирністю — 3,4% та з білком — 3,0%. За кожний додатковий відсоток вмісту жиру підприємство доплачує 117,65 грн. за 1000 літрів молока, а за кожний відсоток білка — 200 грн. Як бачимо, і в багатьох розвинених країнах світу стимулювання підвищення вмісту білка є більшим, ніж жиру.

Як показує досвід зарубіжних країн, пріоритетним напрямком в розвитку молочного сектора повинен стати державний протекціонізм щодо відновлення і розвитку крупних молочних комплексів і механізованих ферм, які в найближчому майбутньому стануть головними постачальниками молока для переробки.

Необхідні гарантовані держзамовлення на постачання державі необхідних обсягів молока. Вони повинні надаватись в першу чергу сільгоспідприємствам. У сучасних складних умовах підвищення продуктивності корів господарств практично неможливо досягти без щорічного державного дотування розвитку цієї галузі.

З метою урегулювання складної ситуації в молочному тварин-

ництві, згідно із Законом України “Про державну підтримку сільського господарства України”, передбачено впровадження відповідної цінової політики, яку здійснюватиме Аграрний фонд. Зміст державного цінового регулювання полягає у здійсненні ним державних інтервенцій в обсягах, що дозволяють встановити ціну рівноваги на рівні, не нижчому за мінімальну закупівельну ціну та не вищому — за максимальну закупівельну ціну. Виробникам продукції тваринництва повинна виплачуватися бюджетна дотація, розмір якої щорічно ухвалюється Кабінетом Міністрів України. За поданням центрального органу виконавчої влади з питань формування та забезпечення реалізації державної аграрної політики установлює мінімально допустимий рівень цін на продукцію тваринництва, у тому числі молока.

Таким чином, з вищевикладеного можна зробити висновок, що удосконалення економічних відносин між партнерами молокопродуктового підкомплексу доцільно здійснювати за наступними напрямками:

- створювати крупні регіональні інтегровані кооперативні або корпоративні формування, досвід функціонування деяких з них висвітлено в статті;
- встановленні обґрунтованих за своїм розміром закупівельних цін на молочну сировину (основні напрямки чого розглянуто в статті);
- в Україні, за прикладом товарно-кредитної корпорації в США, доцільно створити спеціальний аналогічний орган, який би поряд з Аграрним фондом представляв би інтереси товаровиробників.

ЛІТЕРАТУРА

1. Кочкин П.П. Регулирование рынка молока в США // Экономика сельскохозяйственных и перерабатывающих предприятий. – 2005. – №5. – С.58 -60.
2. Левчук Н. Стан виробництва, переробки та реалізації молока в Україні // Економіст. – 2003. – №10. – С.56.
3. Юдин В. Е. Производство и оплата молока в зависимости от показателей качества: опыт Ленинградской области // Экономика сельскохозяйственных и перерабатывающих предприятий. – 2002. – №7. – С. 11-12.